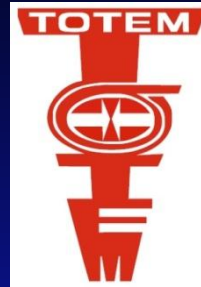

Élenjáró protonok a CERN LHC TOTEM kísérletében

Sziklai János

MTA Wigner FK

Részecske és Magfizikai Kutatóintézet

A TOTEM kísérlet képviselőjeként

INFN Sezione di Bari and Politecnico di Bari, Bari, Italy

MTA Wigner FK, RMI, Budapest, Hungary

Case Western Reserve University, Cleveland, Ohio, USA

CERN, Geneva, Switzerland

Estonian Academy of Sciences, Tallinn, Estonia

Università di Genova and Sezione INFN, Genova, Italy

Università di Siena and Sezione INFN-Pisa, Italy

University of Helsinki and HIP, Helsinki, Finland

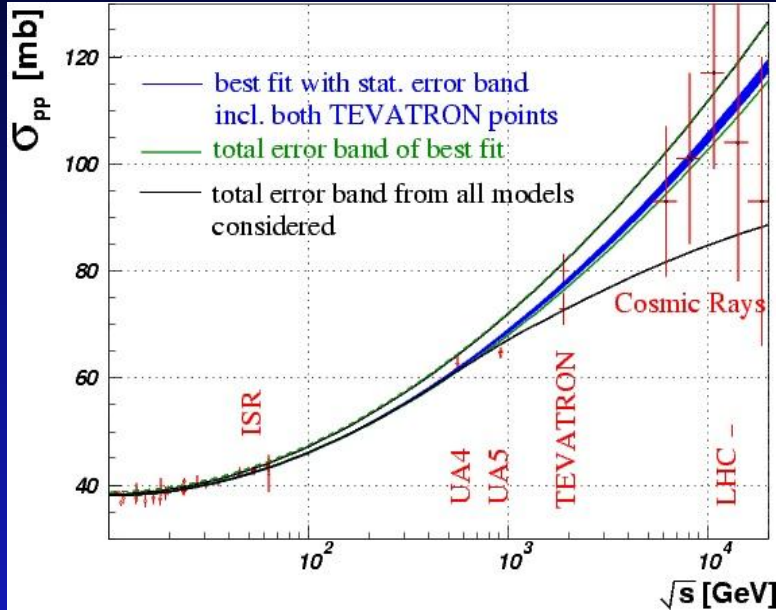
Academy of Sciences, Praha, Czech Republic

(7 ország, 9 intézet, ~ 80 kutató)

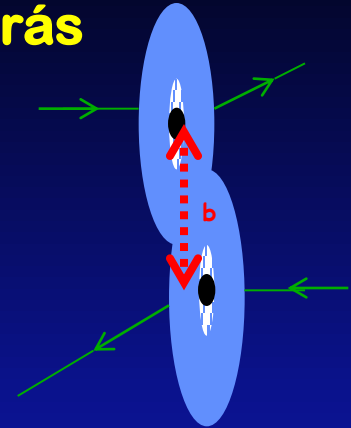
TOTEM Fizikai Célok Áttekintése:

Teljes hatáskeresztmetszet

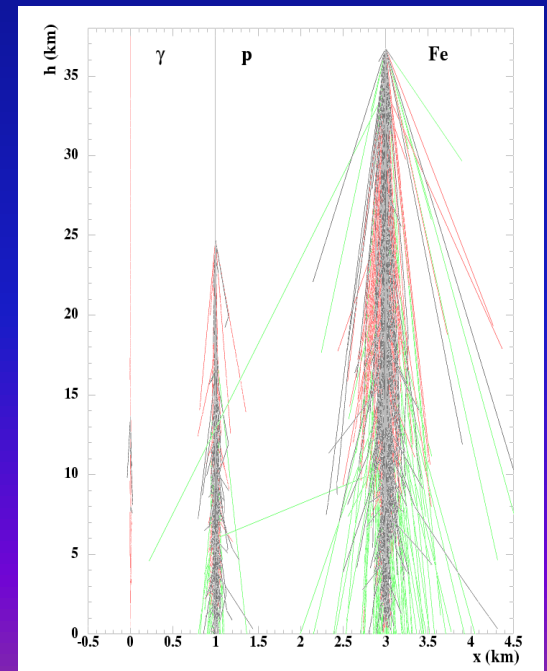
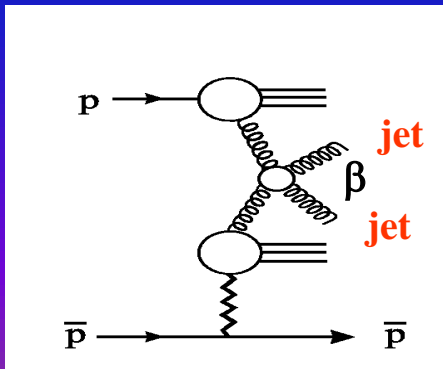

Rugalmas szórás

Élenjáró protonok

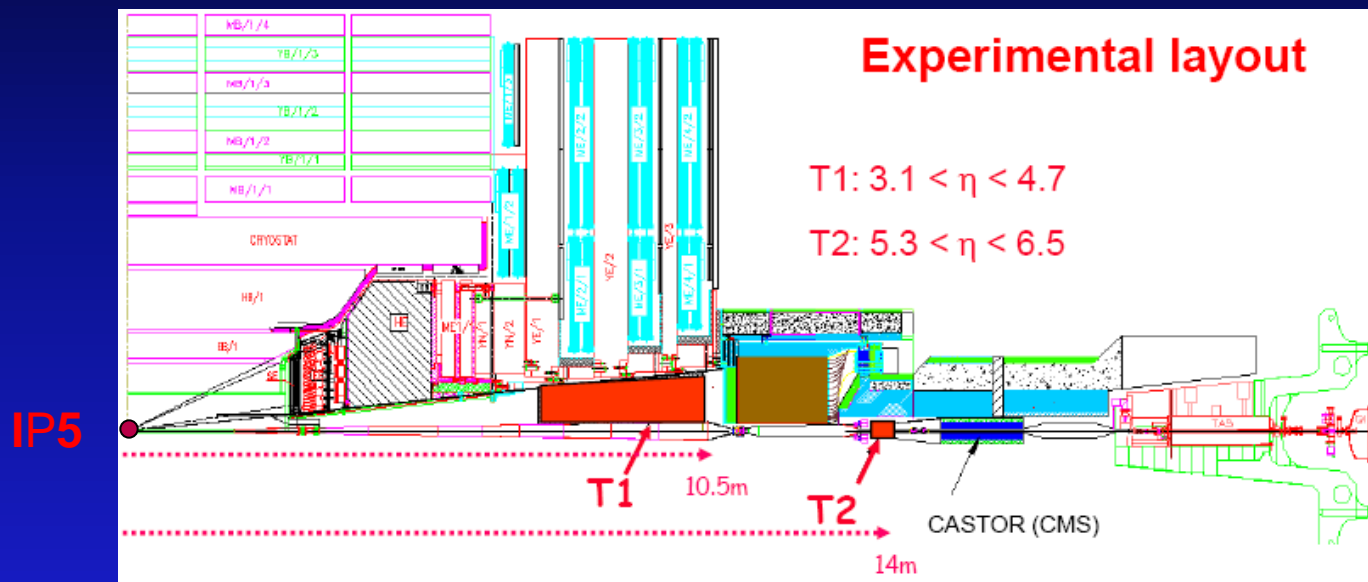
Lágy és kemény diffrakció

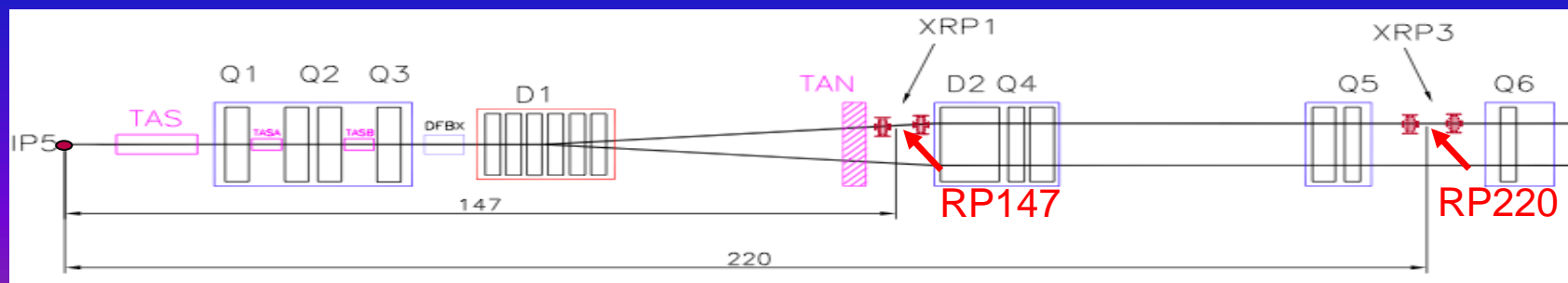
TOTEM Detektorok Elhelyezése az LHC IP5-nél (a CMS mellett)

Inelasztikus detektor konfigurációk az IP5 mindkét oldalán: mindegyik képes részecskenyomok azonosítására és triggerelésre is

Feladat: töltőttrészecske azonosítás inelasztikus eseményekben & vertex rekonstrukció

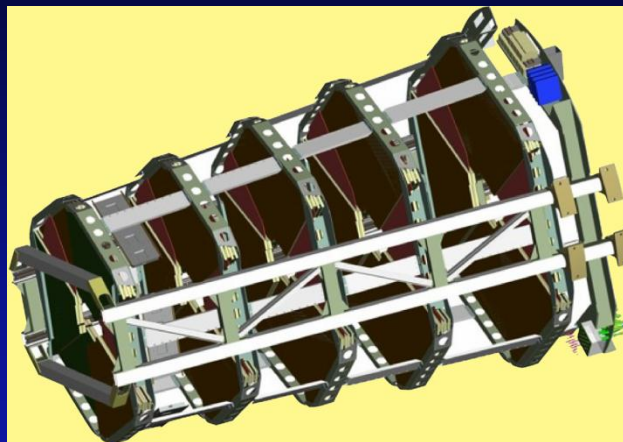
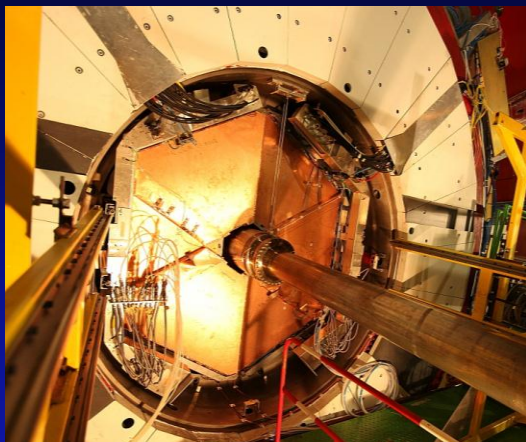
24 Roman Pot a CMS mindkét oldalán: nyálábhoz közeli rugalmas és rugalmatlan protonok mérése

TOTEM Előreszögű nyomkövető inelasztikus teleszkópjai

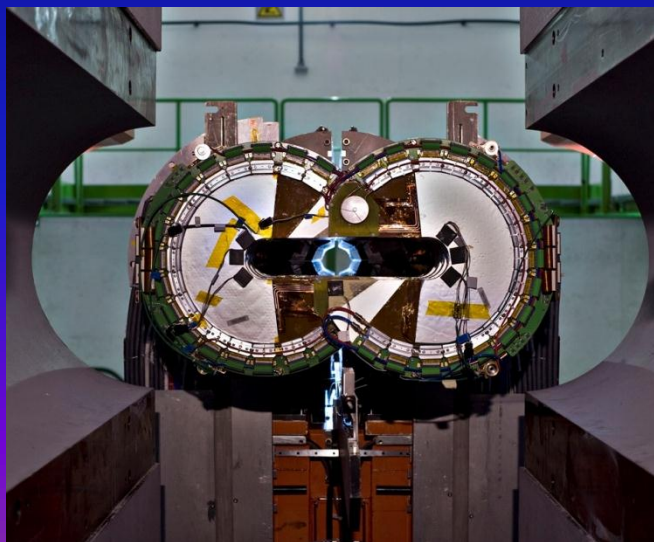

T1 teleszkóp CSC (Chatode Strip Chambers) 5 rétegű

Akceptancia:
 $3.1 < |\eta| < 4.7$

T2 teleszkóp GEM (Gas Electron Multiplier) 5 rétegű

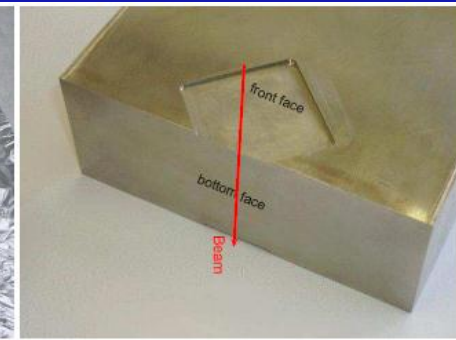
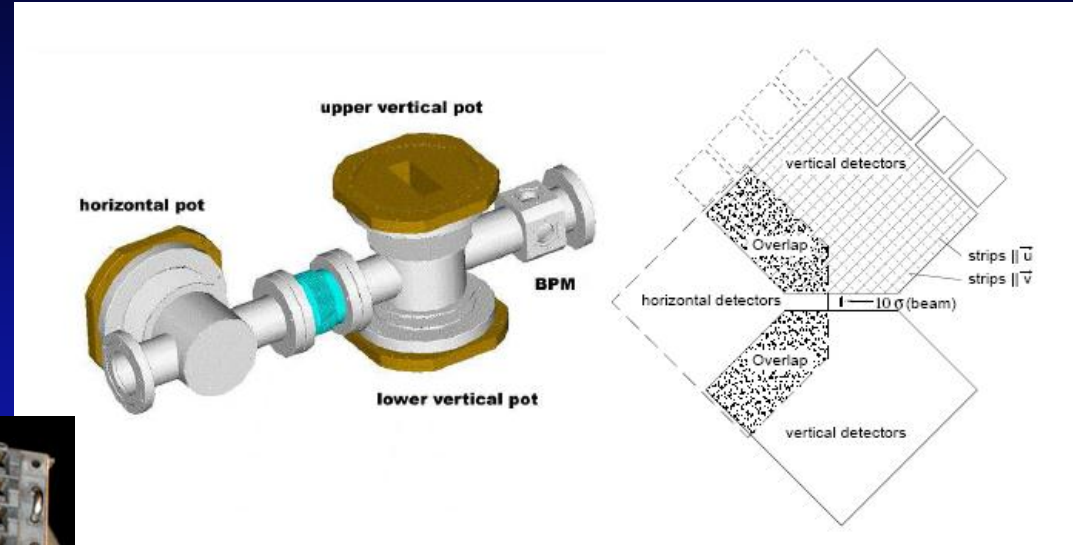
- töltött részecske detektálás
- vertex rekonstrukció
- trigger

Akceptancia:
 $5.3 < |\eta| < 6.5$

"Római Fazék" detektorok

- Különleges mozgatható detektoregyüttes, saját vákuumtérben
- Roman Pot párok 5 méterre 147 és 220 méterre az IP5-től

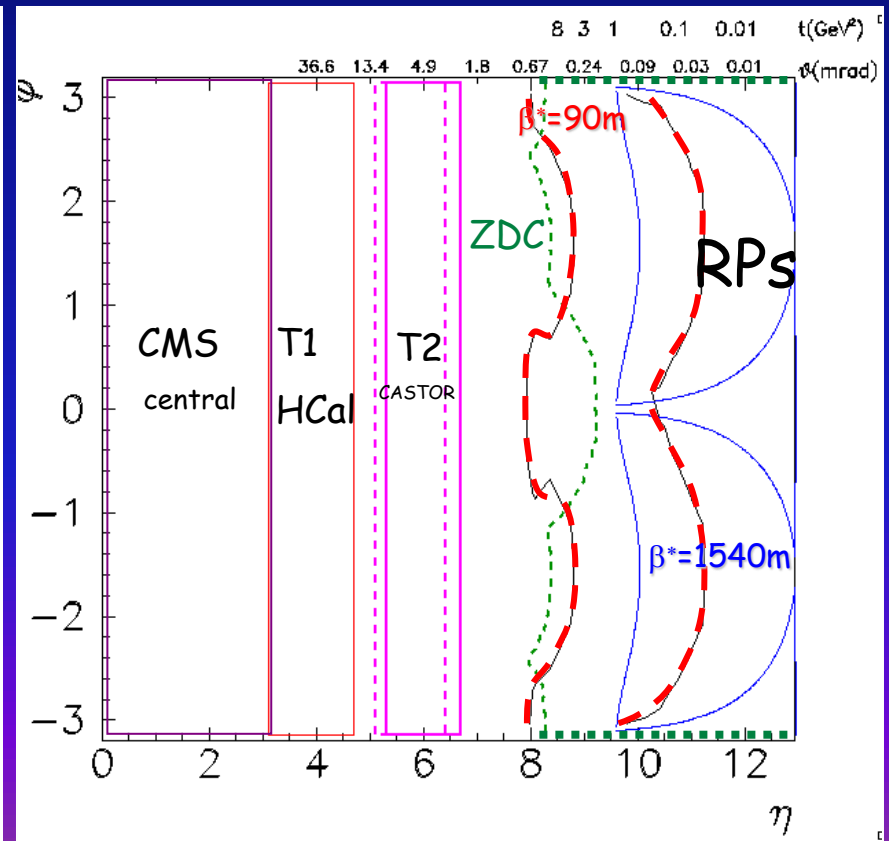
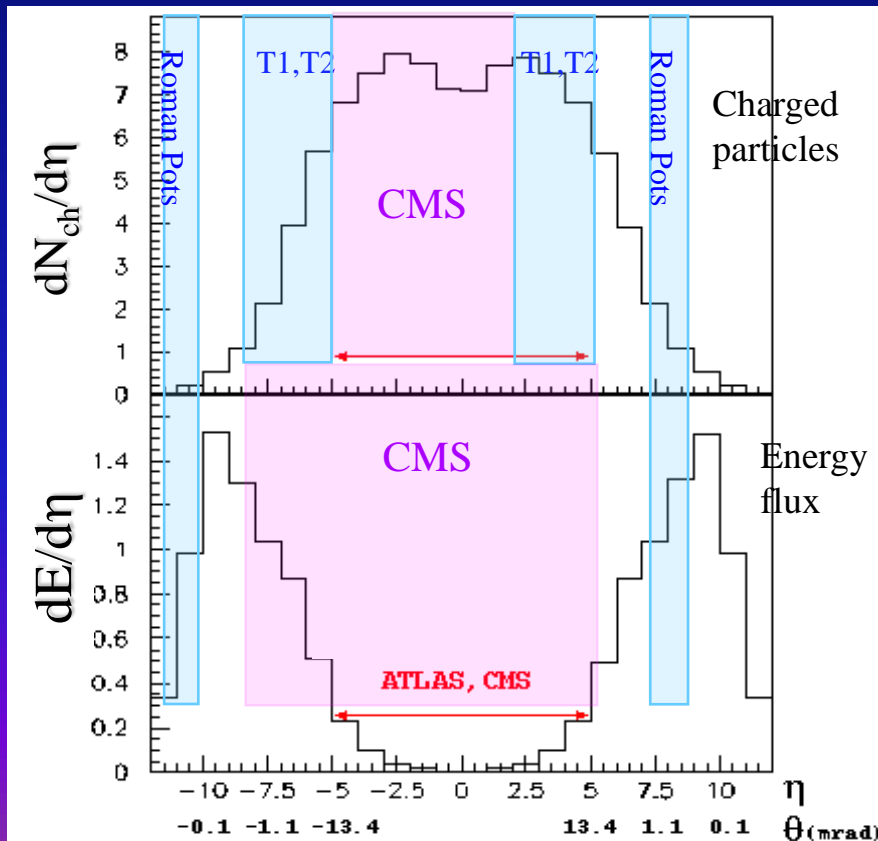

- detektálja az IP5-ből szórt protonokat
- nyalábközeleli mozgatható eszközök
- peremnélküli szilícium microstrip detektor
- ~16μm-es felbontás
- triggerelési képesség az FPGA processzálassal

TOTEM képességek

CMS +TOTEM = A legnagyobb akceptanciájú detektor amely valaha épült hadronütköztetőnél
 $\beta^* = 1540$ (90) m esetén 90% (65%) diffraktív proton detektálása

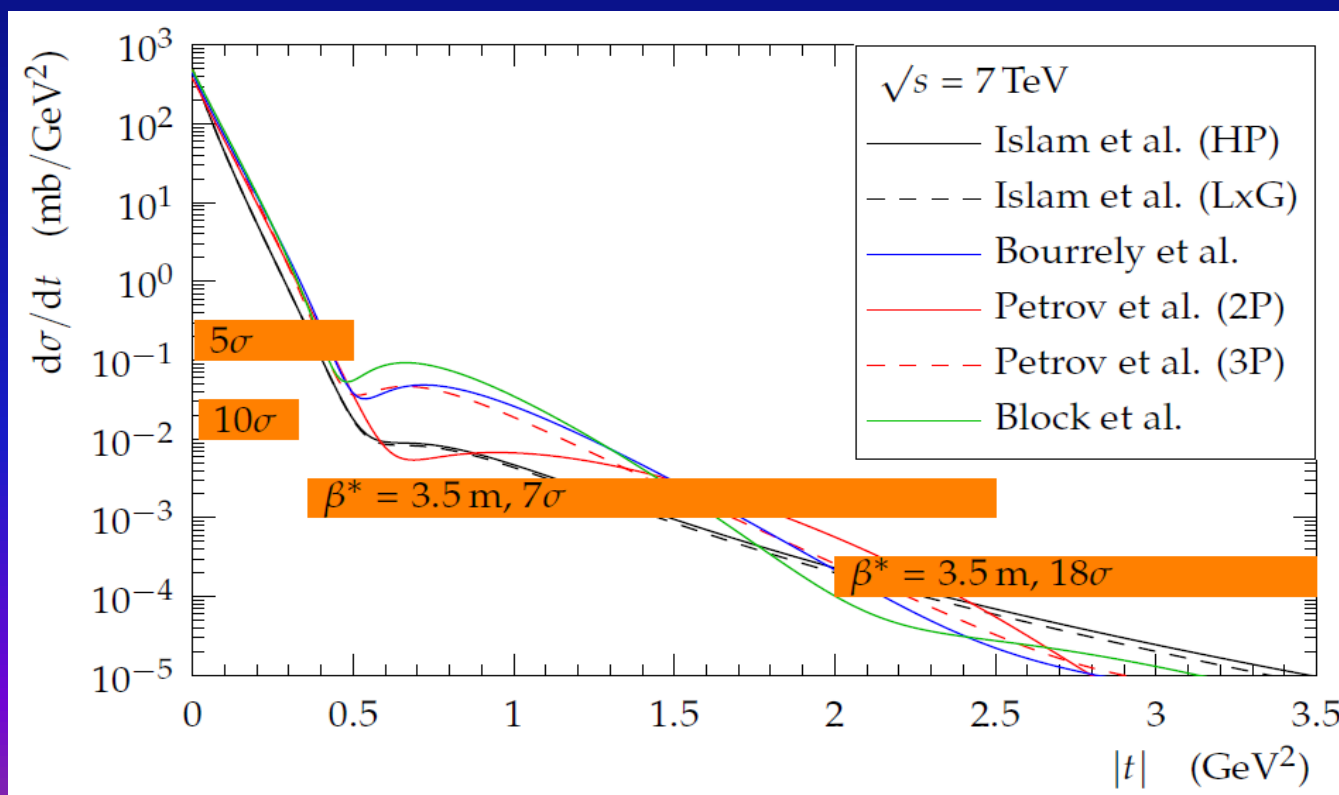

Rugalmas pp Hatáskeresztszmetzet: Adatmintavétel

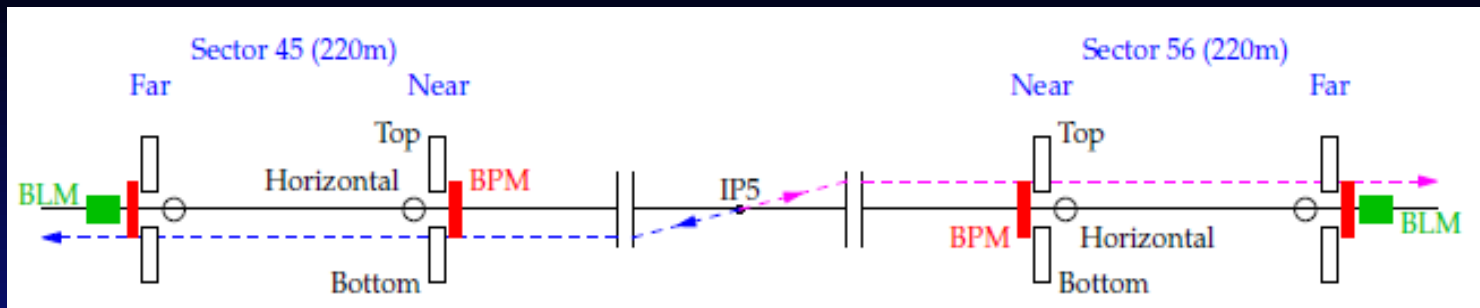
$$7 \times 10^{-3} \text{ GeV}^2 < |t| < 3.5 \text{ GeV}^2$$

Átfogó $|t|$ tartományú mérések változatos LHC konfigurációkban

Set	β^* (m)	RP approach	$\mathcal{L}_{int}$ (μb^{-1})	t range (GeV^2)	Elastic events
1	90	4.8-6.5 σ	83	$7 \cdot 10^{-3}$ - 0.5	1M
2	90	10 σ	1.7	0.02 - 0.4	14k
3	3.5	7 σ		0.36 - 3	66k
4	3.5	18 σ		2 - 3.5	10k

Rugalmas pp szórás a Roman Pot-okban

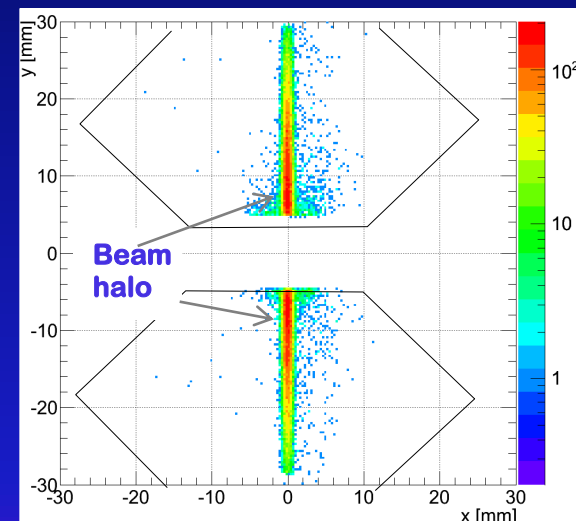
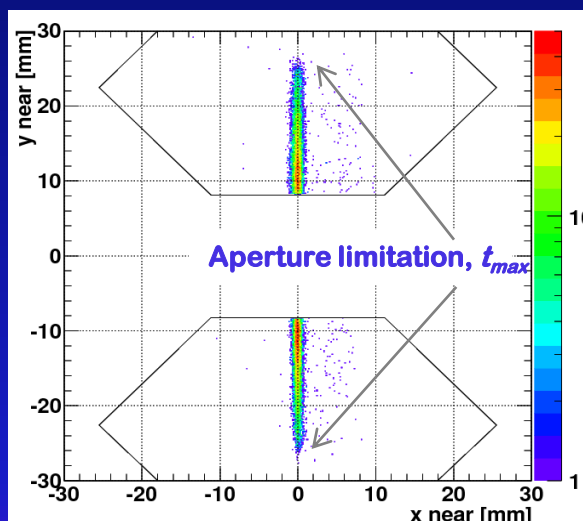
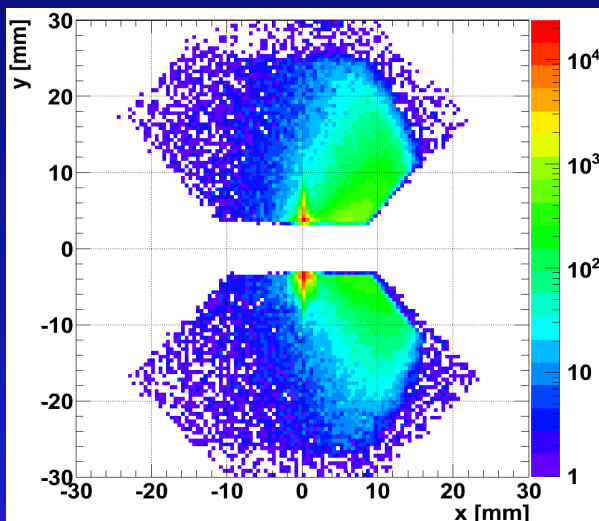

$\beta^* = 3.5\text{m} (7\sigma)$

$\beta^* = 90\text{m} (10\sigma)$

$\beta^* = 90\text{m} (5\sigma)$

Sector 56
Sector 45

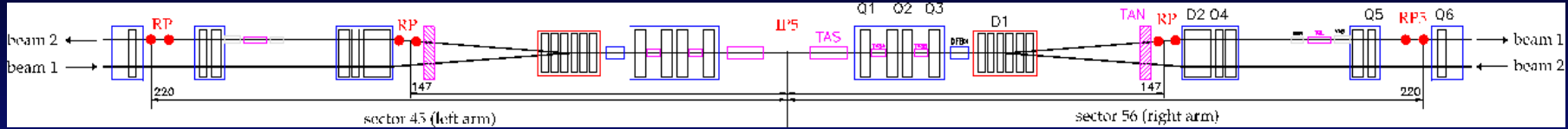
$$t_y = -p^2 \Theta_y^2$$

Impulzus veszteség $\xi = \Delta p/p$

IP5 bal felsőtől → IP5 jobb alsóig
 IP5 bal alsótól → IP5 jobb felsőig
 Diagonálisok egymástól függetlenül analizálva

LHC optika röviden

Egy adott RP (x, y) proton koordináta az IP5-ben mért (x^*, y^*) és a (Θ_x^*, Θ_y^*) szögek függvénye:

A Roman Pot-okban mérve

$$\begin{pmatrix} x \\ \Theta_x \\ y \\ \Theta_y \\ \Delta p/p \end{pmatrix} = \underbrace{\begin{pmatrix} v_x & L_x & 0 & 0 & D_x \\ v'_x & L'_x & 0 & 0 & D'_x \\ 0 & 0 & v_y & L_y & 0 \\ 0 & 0 & v'_y & L'_y & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}}_{\text{Proton transzport mátrix}} \begin{pmatrix} x^* \\ \Theta_x^* \\ y^* \\ \Theta_y^* \\ \Delta p/p \end{pmatrix}_{\text{IP5}}$$

rekonstruált

Rugalmas proton rekonstrukció:

- Szórási szög mindkét irányú rekonstrukciója
  - Magas Θ^* - rekonstrukciós határfok
- $\sigma(\Theta_y^*) = 1.7 \mu\text{rad}$ a $\beta^* = 90 \text{ m}$ és alacsony t -tartományra
 $\sigma(\Theta_y^*) = 12.5 \mu\text{rad}$ a $\beta^* = 3.5 \text{ m}$ és magas t -tartományra

$$\begin{cases} \Theta_x^* = \left(\Theta_{x,RP} - \frac{dv_x}{ds} x^* \right) / \frac{dL_x}{ds}, & \frac{\Delta p}{p} = 0 \\ \Theta_y^* = (y_{RP} - v_y y^*) / L_y \end{cases}$$

Szükséges a nyaláboptika kalibrációja és beállítása!

beam fill-enkénti kalibráció

Optika meghatározása Speciális TOTEM run-ok, nyaláboptika változhat beam fill-enként !!

Új módszer a TOTEM-nek

- Transzport mátrix érzékenysége az LHC tökéletlenségeire (MADX optics model)
- Gép méret tűrések és a mért hibák kombinációja
  - mágnes áramok
  - mágnes konverziós görbék, tér tökéletlenségek
  - mágnes elmozdulások
- RP proton nyomok eloszlása alapján mért optikai korlátok
- Optikai illesztés a MADX-szel
- Folyamatok ellenőrzés MC szimulációval

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{\delta dL'_x}{dL'_x} < 1\% \\ \frac{\delta L_y}{L_y} < 1\% \end{array} \right. \Rightarrow \frac{\delta t}{t} \approx 0.8\% - 2.6\% \text{ for } \beta^* = 90\text{m}$$

Optics related systematic errors

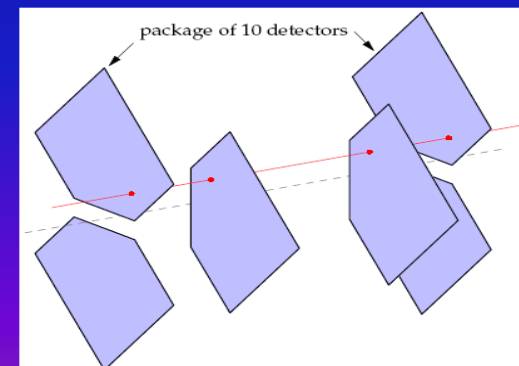
H. Niewiadomski, *Roman Pots for beam diagnostic*, OMCM, CERN, 20-23.06.2011

H. Niewiadomski, F. Nemes, *LHC Optics Determination with Proton Tracks*, IPAC'12, Louisiana, USA, 20-25.05.2012

A Roman Pot-ok beállítása -> Mozgatható eszközök!!

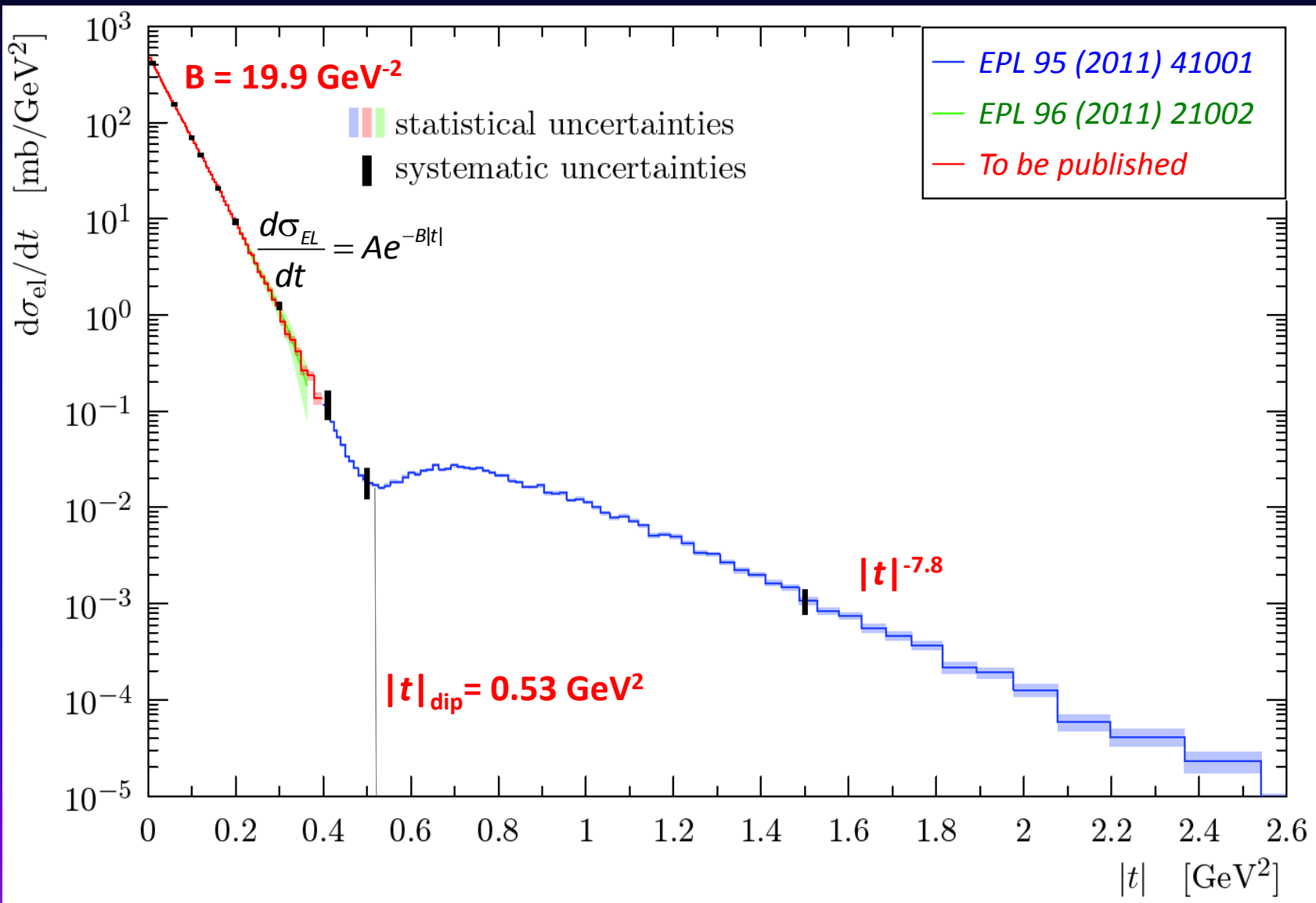
- Belső komponensek: mérés és részecske nyomvonal
- LHC nyalábhoz viszonyítva: nyaláb érintési teszt (<200 μm)
- RP-k közötti relatív: átfedő részecske nyomvonalk (néhány μm)
- Fizika alapú: rugalmasan szórt protonok kollinearitását kihasználva az IP5 két oldalán való korlátokat (néhány μm)

Elért végső teljes pontosság 10 μm !

Track based alignment

Rugalmas hatáskeresztmetszet

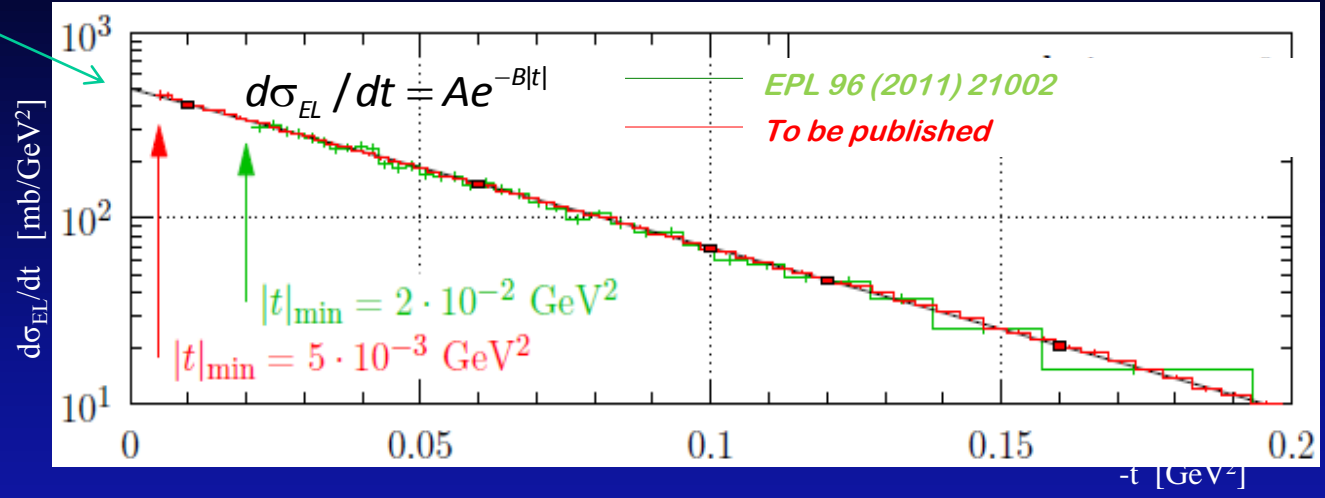

Rugalmas hatáskeresztmetszet

Extrapoláció $t=0$ -ig

$$A = \left. \frac{d\sigma_{EL}}{dt} \right|_{t \rightarrow 0}$$

$$\left. \frac{d\sigma_{EL}}{dt} \right|_{t \rightarrow 0} =$$

$A = 506 \pm 22.7^{\text{syst}} \pm 1.0^{\text{stat}} \text{ mb/GeV}^2$ **Tengelymetszet**

$A = 503 \pm 26.7^{\text{syst}} \pm 1.5^{\text{stat}} \text{ mb/GeV}^2$

$B = 19.9 \pm 0.26^{\text{syst}} \pm 0.04^{\text{stat}} \text{ GeV}^{-2}$ **meredekség**

$B = 20.1 \pm 0.3^{\text{syst}} \pm 0.2^{\text{stat}} \text{ mb/GeV}^2$

Rugalmas hatáskeresztmetszet

$$\sigma_{EL} = \sigma_{EL,extrapol.} + \sigma_{EL,meas} =$$

$25.4 \pm 1.0^{\text{lumi}} \pm 0.3^{\text{syst}} \pm 0.03^{\text{stat}} \text{ mb}$ (90% közvetlen mérés)

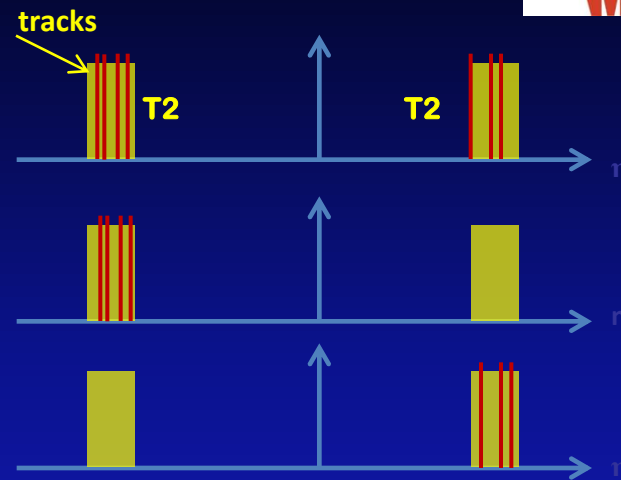
$24.8 \pm 1.0^{\text{lumi}} \pm 0.2^{\text{syst}} \pm 0.2^{\text{stat}} \text{ mb}$ (50% közvetlen mérés)

Inelasztikus hatáskeresztmetszet: Közvetlen T1 and T2 mérés

Inelasztikus események osztályozása a T2-ben:

- részecske nyomvonalak mindkét oldalon
*nem-diffraktív minimum bias
dupla diffrakció*
- részecske nyomvonalak csak az egyik oldalon
főként szimpla diffrakció
 $M_{diff} \geq 3.4 \text{ GeV}$ ($|\eta| \leq 6.5$)

T2 látható eseményeinek korrekciói

- Trigger Hatásfok: **2.3 %**
- Részecske nyomvonalak rekonstrukciós hatásfoka: **1 %**
- Nyaláb-gáz háttér: **0.54 %**
- Pile-up ($\mu = 0.03$): **1.5 %**

$$\sigma_{inelastic, T2 \text{ visible}} = 69.7 \pm 0.1^{\text{stat}} \pm 0.7^{\text{syst}} \pm 2.8^{\text{lumi}} \text{ mb}$$

Teljes hatáskeresztmetszet : 4 közelítés

1. CMS Luminozitás (small bunches) + Rugalmas szórás+ Optikai Theoréma

függ a CMS luminozitástól alacsony-L bunches & rugalmas hatásfokoktól & ρ paramétertől

$$\sigma_{TOT} = 98.3 \text{ mb} \pm 2.0 \text{ mb} \quad \text{EPL 96 (2011) 21002}$$

2. CMS Luminozitás (large bunches) + Rugalmas szórás+ Optikai Theorem

függ a CMS luminozitástól nagy-L bunches vs. alacsony-L bunches esetekre

$$\rho = 0.14 \pm 0.09 \quad (\text{Compete})$$

$$\sigma_{tot}^2 = \frac{16\pi}{(1 + \rho^2)} \frac{1}{\mathcal{L}} \left(\frac{dN_{el}}{dt} \right)_{t=0} \quad \sigma_{TOT} = 98.6 \text{ mb} \pm 2.3 \text{ mb}$$

3. CMS Luminozitás (large bunches) + Rugalmas szórás + Rugalmatlan szórás

minimalizálja a rugalmas hatásfokoktól való függést és független a ρ paramétertől

$$\sigma_{tot} = \sigma_{el} + \sigma_{inel}$$

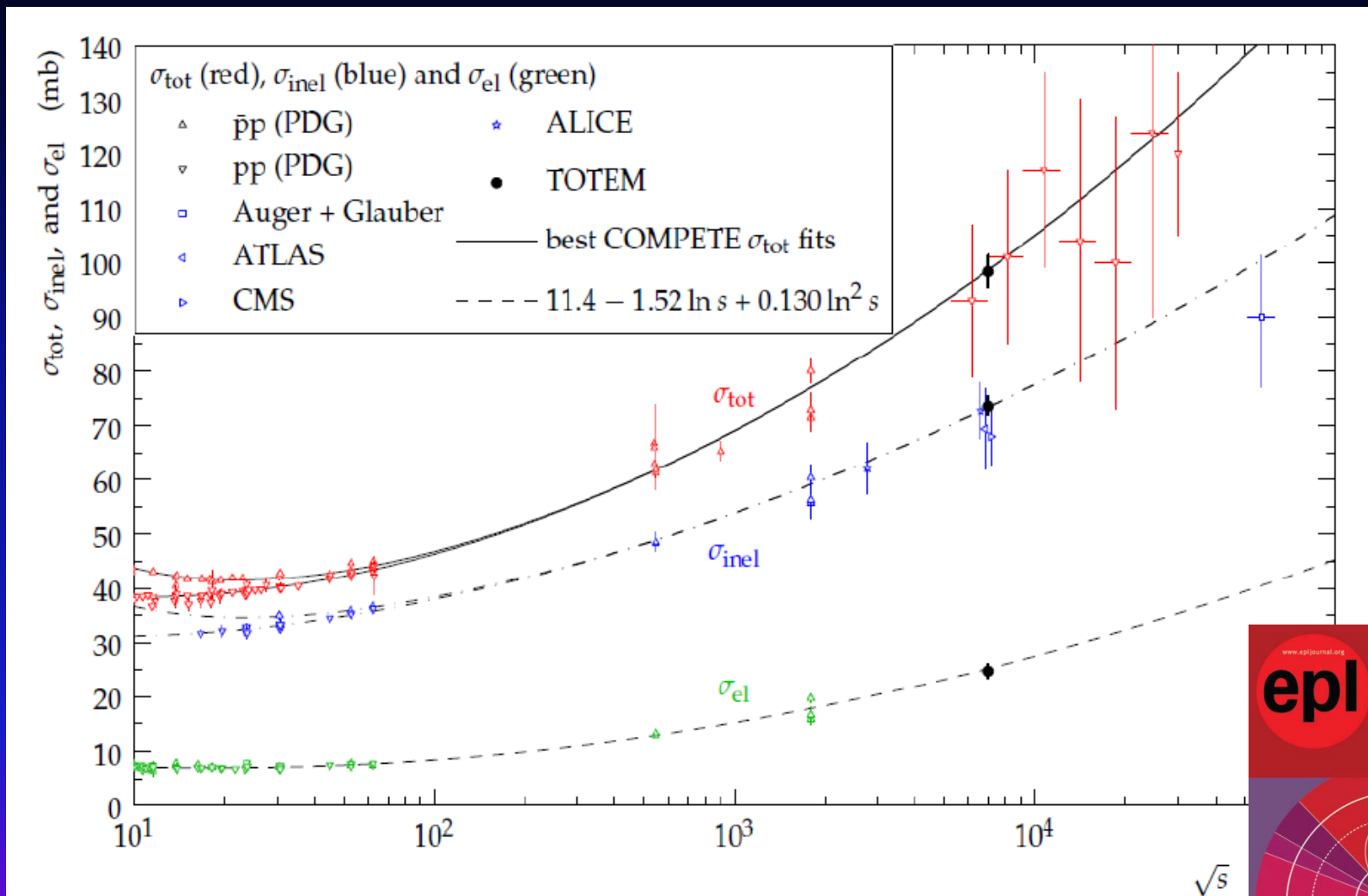
$$\sigma_{TOT} = 99.1 \text{ mb} \pm 4.4 \text{ mb}$$

4. (L-független) + Rugalmas szórás + Rugalmatlan szórás + Optikai Theorem

nincs luminozitástól való függés

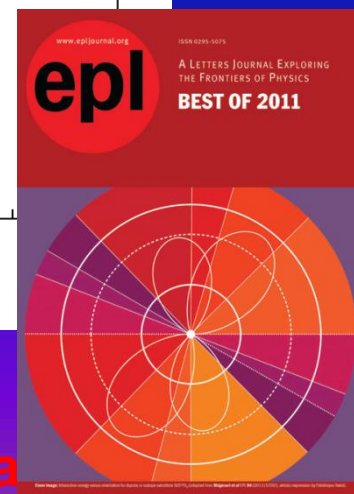
$$\sigma_{tot} = \frac{16\pi}{(1 + \rho^2)} \frac{(dN_{el}/dt)_{t=0}}{(N_{el} + N_{inel})} \quad \sigma_{TOT} = 98.1 \text{ mb} \pm 2.4 \text{ mb}$$

Teljes hatáskeresztmetszet : Összegzés

A proton effektív felülete kétszeresre nő LHC energián!

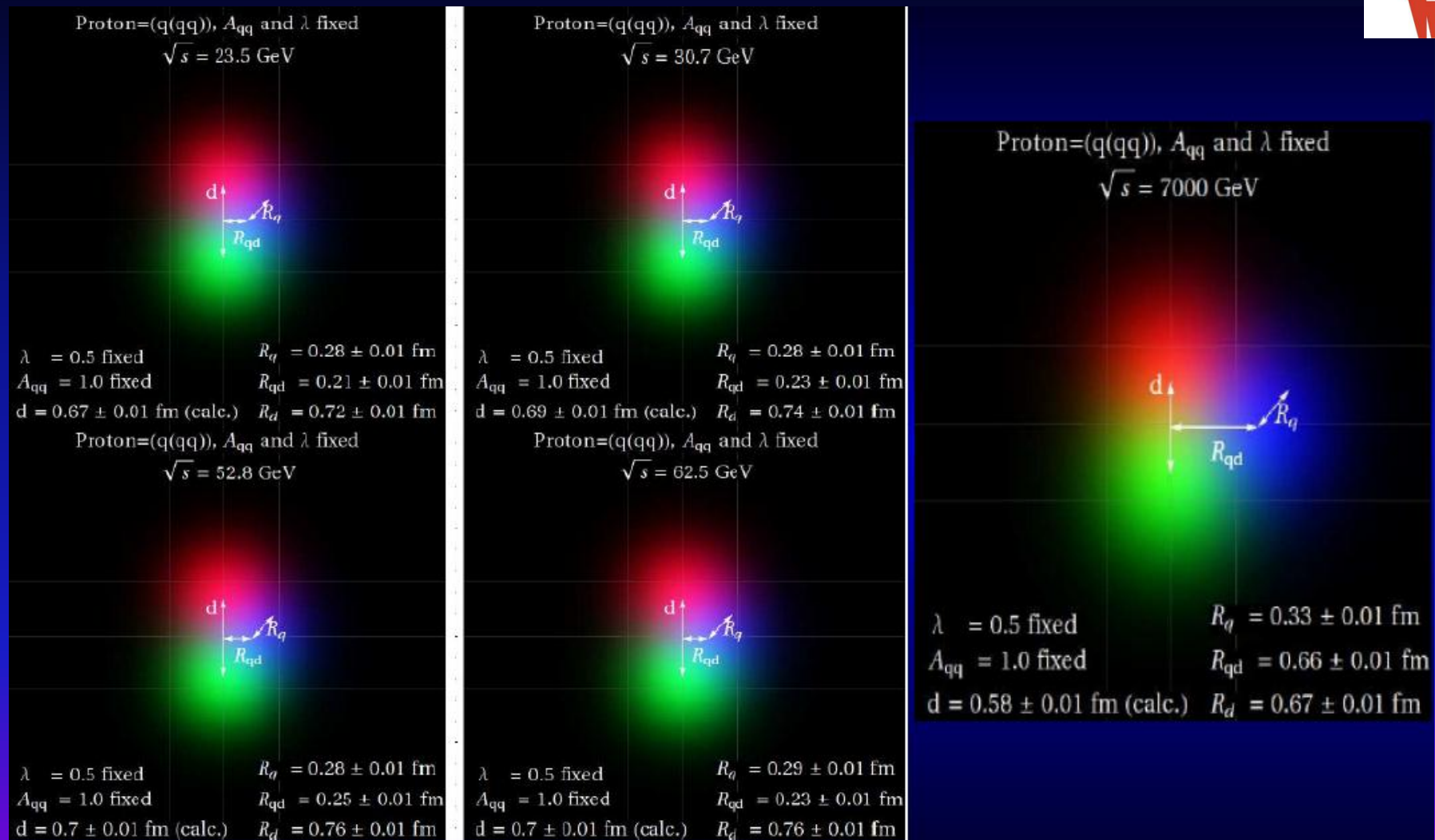
Ez a TOTEM cikk bekerült a "Best of 2011" EPL válogatásba

Proton a szub-femtométer skálán

(Bialas-Bzdak modell , F. Nemes és T. Csörgő, arXiv:1204.5617)

Increasing proton size

mainly (q, d) distance grows

Előreszögű töltöttrészecske pszeudorapiditás sűrűség mérése a T2 detektorral

$dN_{ch}/d\eta$ az $5.3 < \eta < 6.5$ tartományban a $\sqrt{s} = 7$ GeV LHC energián

Adatminta: kis luminozitású események alacsony pile-up-al, T2-vel triggerelve

Kiválasztás: legalább egy részecskenyom rekonstruálása

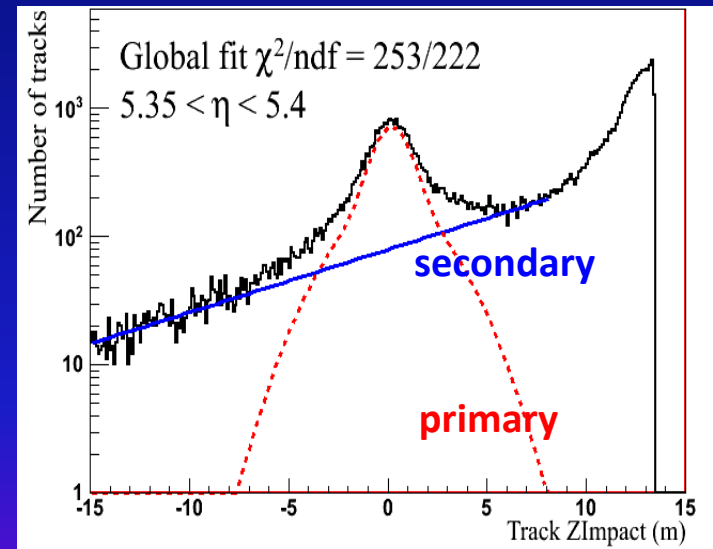
Primér részecske definíciója: töltött részecskék $\tau > 0.3 \times 10^{-10}$ s élettartammal és $p_t > 40$ MeV/c transzverz impulzussa

Primér részecske kiválasztása:

- primér/másodlagos diszkrimináció a primér vertex rekonstrukció alapján

Primér részecske nyom rekonstrukciós hatások

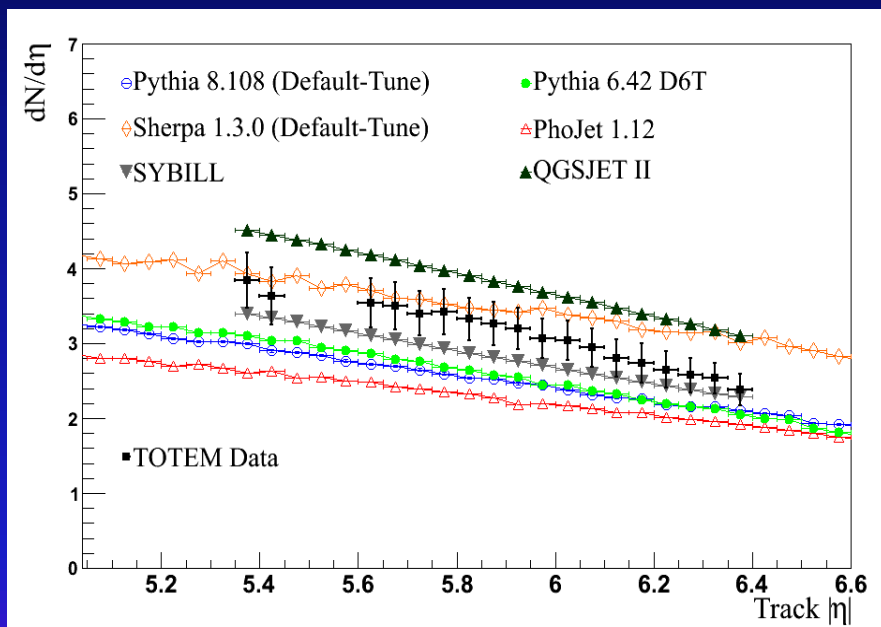
- a részecske nyom η és a multiplicitás függvényeként kiértékelve
- 80% hatások
- primér részecske nyomok töredéke a 75% – 90% (η függő) vágásokon belül

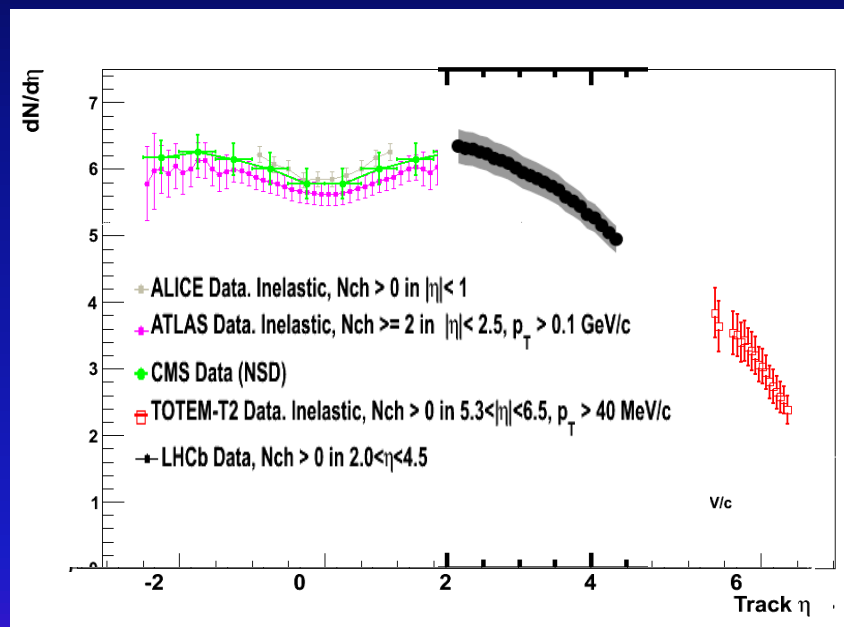
$dN_{ch}/d\eta$ a T2-ben : eredmények

TOTEM mérések különféle MC jóslatokkal hasonlítva

TOTEM mérések a többi LHC kísérlet eredményeivel kombinálva

EPL 98 (2012) 31002

Adatgyűjtés 2012-ben a $\sqrt{s} = 8$ TeV LHC energián

$\beta^* = 90\text{m}$, 2 bunches (megtörtént)

rugalmas szórás és hatáskeresztmetszet

$\beta^* = 90\text{m}$, 156 bunches (megtörtén, együtt a CMS-sel)

diffraktív 2 jet események tesztjei

kemény diffrakció, 2 jet ($p_t > 20$ GeV) és protonok

proton lefedettség: ξ teljes tartományára, $-t > 0.02$ GeV²

integrált luminozitás: $6\text{nb}^{-1}/\text{h}$, 10 órás adatgyűjtés

több millió esemény

$\beta^* = 0.6\text{m}$, ~ 1400 bunches, teljes luminozitás (néhány run a CMS-sel)

diffraktív 2 jet események tesztjei nagy luminozitáson

proton lefedettség: $\xi > 2-3\%$, t teljes tartományára

a jövő szempontjából fontos tesztek

kemény diffrakció, 2 jet ($p_t > 20$ GeV) és protonok

$\beta^* \sim 1000\text{m}$

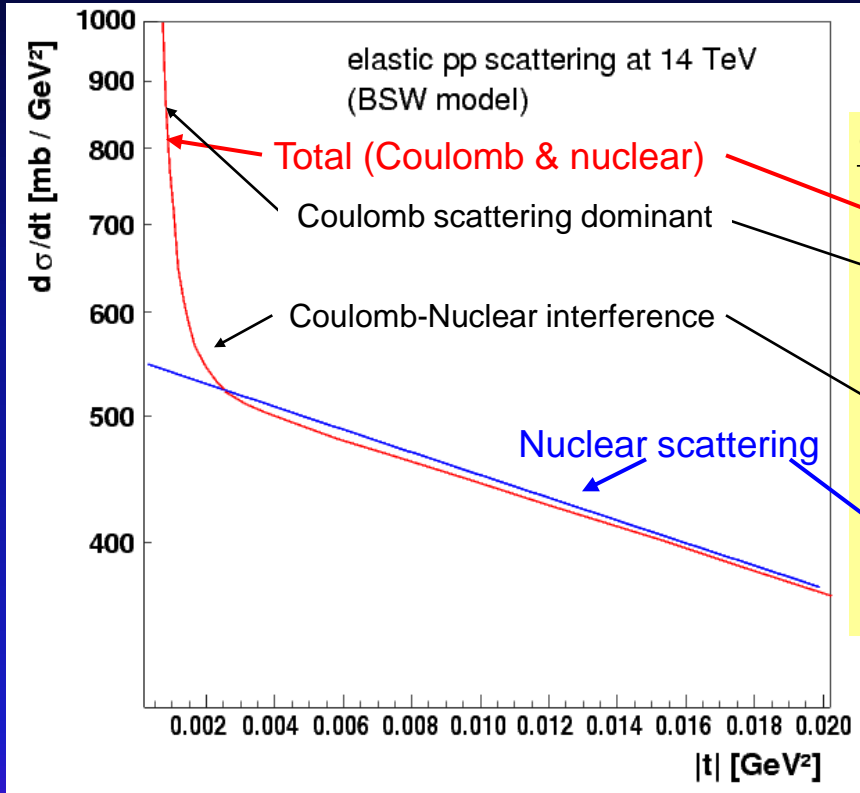
$t > 5 \cdot 10^{-4}$ GeV²

a ρ paraméter megmérése

p A run-okat 2013. év elejére tervezzük

ρ paraméter mérése: Rugalmas Szórás alacsony $|t|$ tartomány

Optikai Theorem:

$$\sigma_{tot} = \frac{4\pi}{s} \Im(T_{elastic,nuclear}(t=0))$$

$$\frac{d\sigma}{dt} = \frac{4\pi\alpha^2 (\hbar c)^2 G^4(t)}{|t|^2} + \frac{\alpha(\rho - \alpha\phi)\sigma_{tot} G^2(t)}{|t|} e^{-B|t|/2} + \frac{\sigma_{tot}^2 (1 + \rho^2)}{16\pi(\hbar c)^2} e^{-B|t|}$$

α = finomszerkezeti állandó

ϕ = relatív Coulomb-nuclear fázis

$G(t)$ = nucleon el.-mag. form faktor = $(1 + |t| / 0.71)^{-2}$

$\rho = \Re / \Im [T_{elastic,nuclear}(t=0)]$

A ρ mérése a Coulomb – Nukleáris interferencia tartományban

$t \sim 5 \cdot 10^{-4} \text{ GeV}^2$

Ez elérhető a $\beta^* \sim 1000$ m értékével még 2012 folyamán!

Köszönetnyilvánítás

Köszönet az
OTKA 74458, NKTH HA07-C
OTKA NK 73143 (2008-2011)
OTKA NK 101438 (2012-)
pályázati támogatásokért

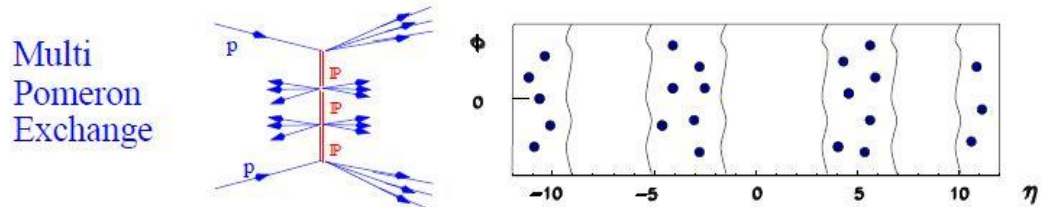
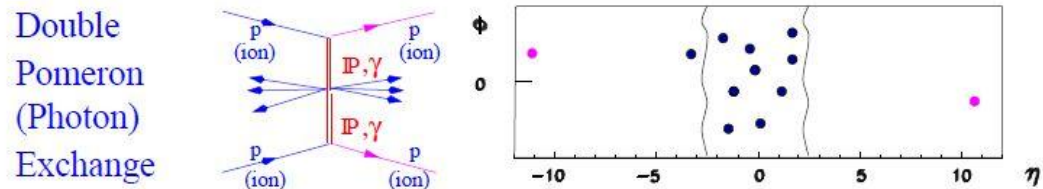
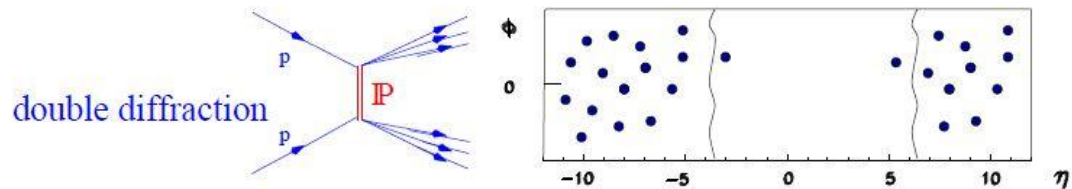
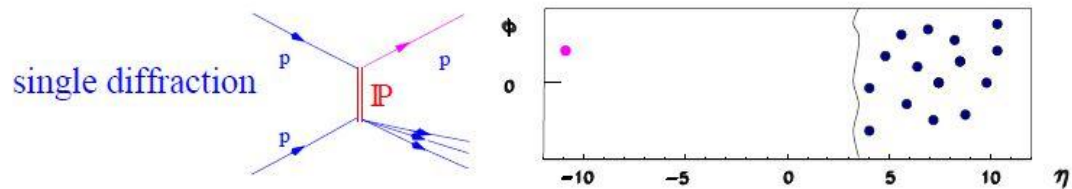
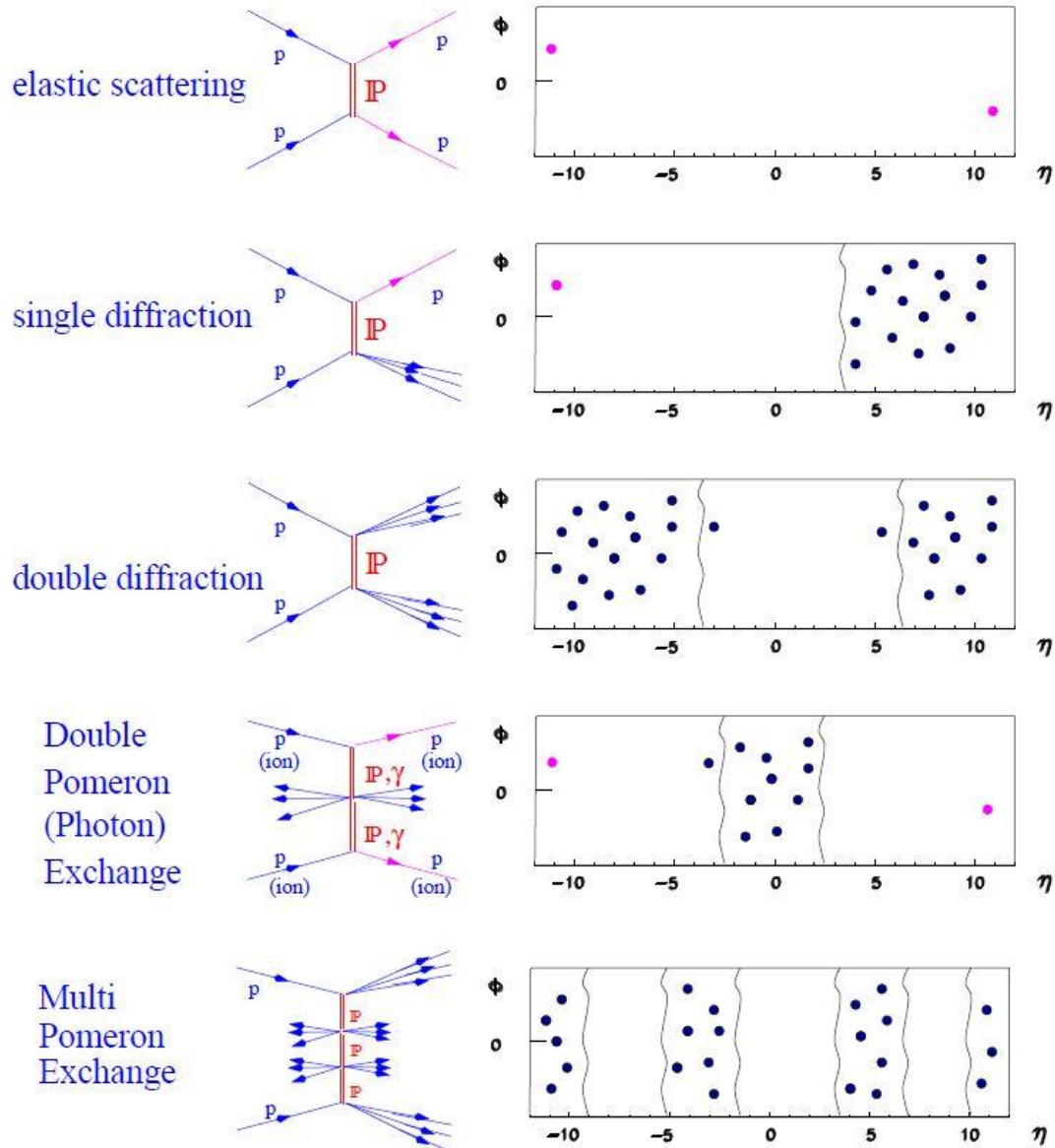
Köszönet Prof. Glauber-nek a kitartó
támogatásért

Backup Slides

Diffraktív folyamatok

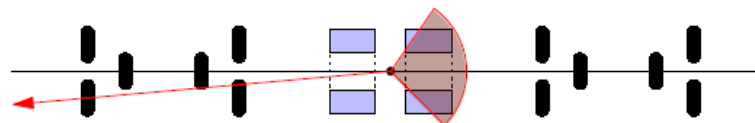

Szimple diffrakció, alacsony $\xi = \Delta p/p$

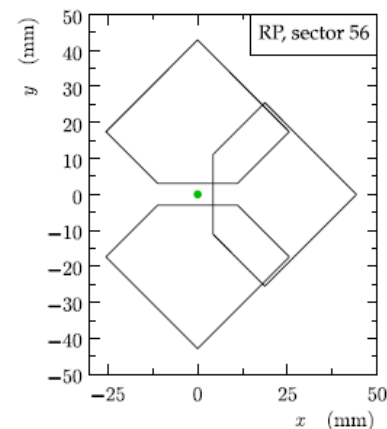
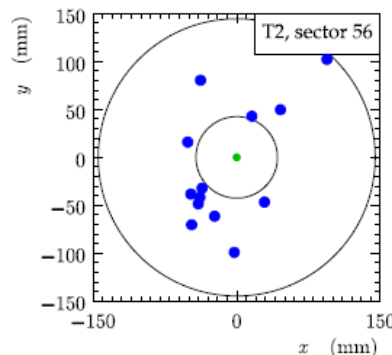
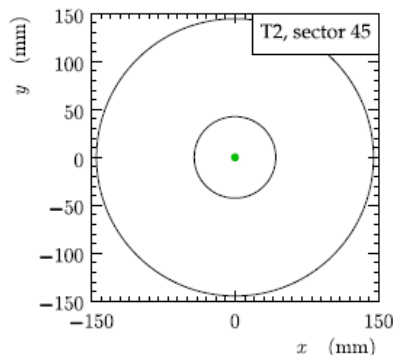
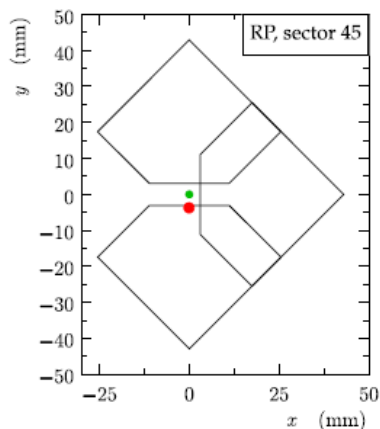

sector 45 IP sector 56

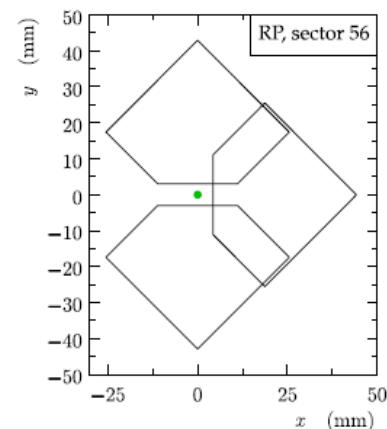
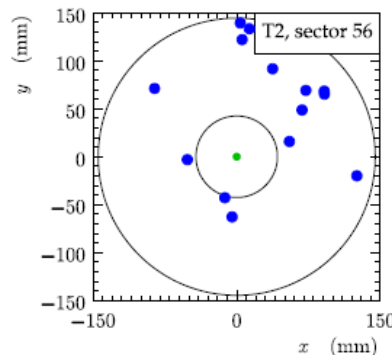
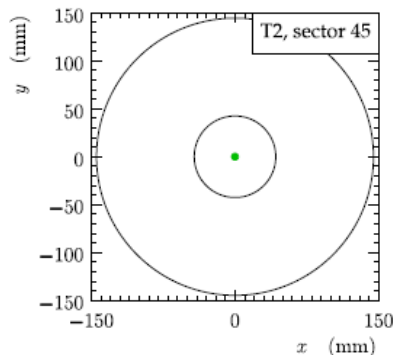
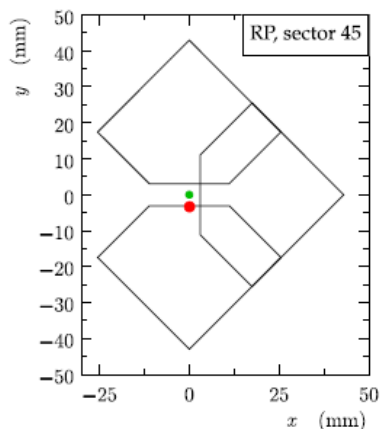
RP T2 T2 RP

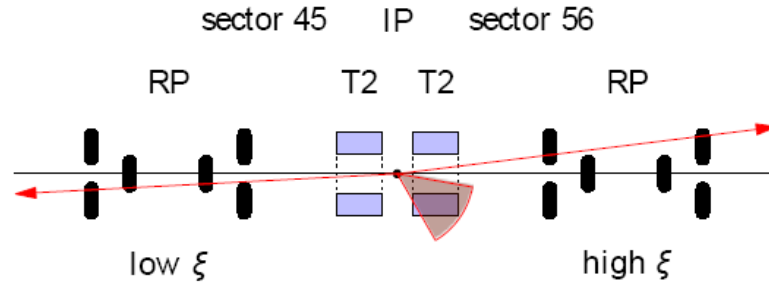
run: 37280003, event: 3000

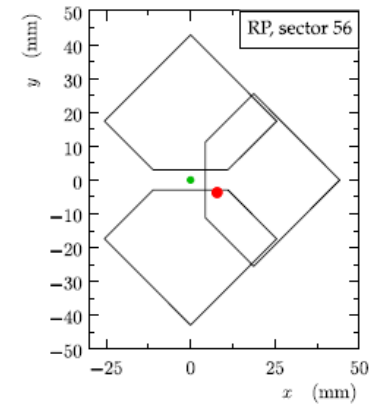
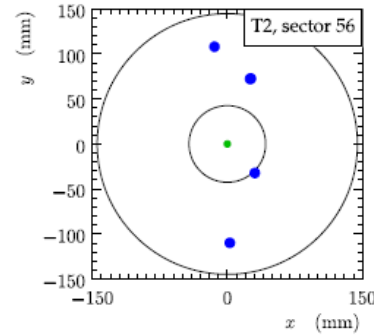
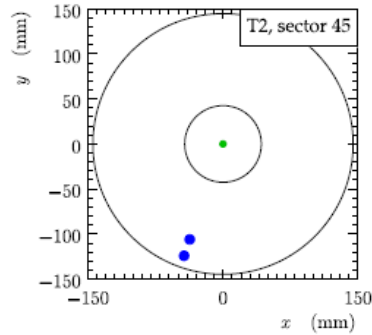
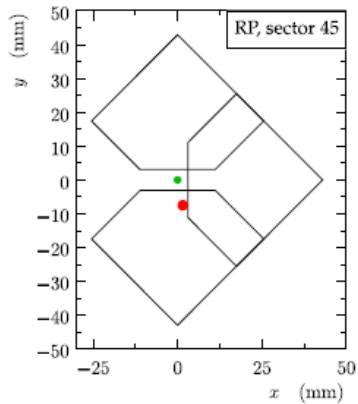
run: 37280004, event: 22784

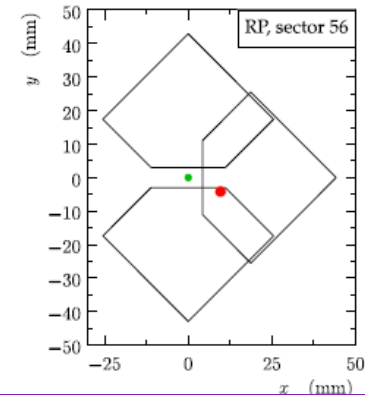
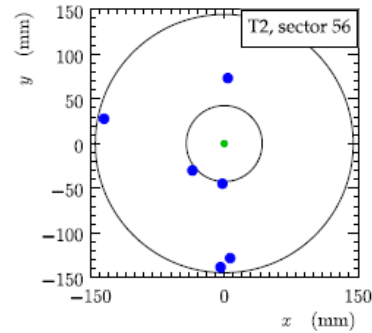
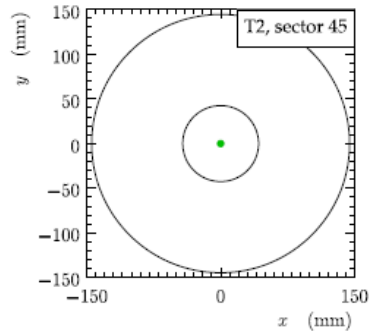
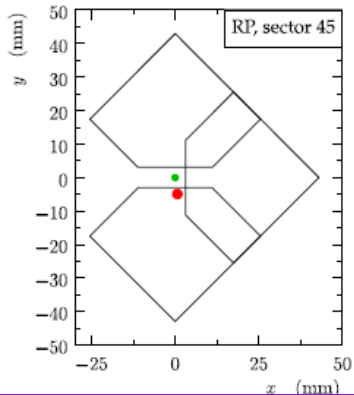
Dupla POMERON kicserélődés

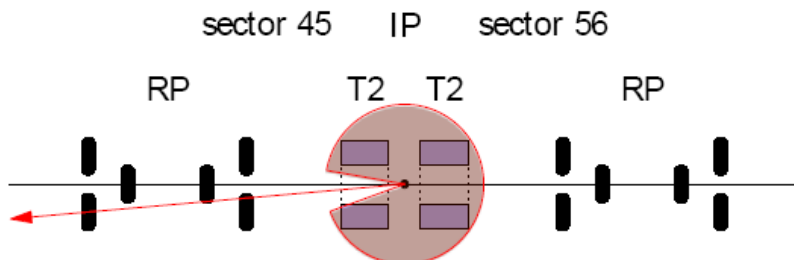
run: 37250009, event: 14125

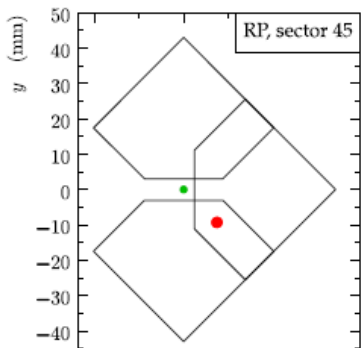
run: 37220007, event: 9904

Szimple diffrakció, nagy $\xi = \Delta p/p$

run: 37280006, event: 9522

run: 37280006, event: 6074

